

A magyartanár és a könyvtárpedagógus munkakapcsolata

A könyvekkel intenzíven foglalkozó, a könyvek világába magas színvonalú hozzá-
értéssel kalauzoló kollégákkal nekünk, magyartanároknak

- a) van-e munkakapcsolatunk;
- b) milyen minőségű a létező munkakapcsolatunk;
- c) mit tehetünk az értelmes és tartalmas munkakapcsolat fejlesztéséért?

Ne elégedjünk meg a felszínes válaszokkal! A pedagógiailag hatásdúsított, rend-
szerszerűségében átgondolt együttműködést kell szorgalmaznunk — a gyermekekért:
a ma és a jövő olvasóiért, könyvtárhasználóiért. Gondoljunk *Comenius* szavaira: „a
könyvek révén sokan lesznek tudóssá az iskolán kívül is; könyvek nélkül viszont senki
sem lesz tudós, még az iskolában sem”!

Tanulmányok, felmérések, elemzések és az egyre türelmetlenebb közvélemény
jelzi — évek óta! —, hogy baj van az olvasás, az olvasottság, az irodalom szeretete
körül.

Valóban csökkent az elmúlt időben, különösen az 1978-as tantervek bevezetése óta
általános iskolás diákjaink

olvasási kedve,
olvasáskultúrája,
irodalomértése?

A jelenleg érvényben levő — központi! — általános iskolai irodalomtanterv a
figyelmünket a műalkotások öntörvényűségének feltárására, művészetiségük felfedezteté-
sére irányította.

Az irodalomtanítás cél- és feladatrendszerében kitüntetett szerepet kapott az ol-
vasás: az olvasóvá nevelés, valamint a könyvtárhasználat, ebben a megfogalmazásban:

„Az irodalomtanítás (...) nevelje a fiatalokat az irodalmat szerető, értő, a
szépirodalmi élményeket igénylő tudatos olvasókká, akik képesek különbsé-
get tenni az értékes és az értéktelen művek között. (...) fejlessze a lexikonok,
a szótárak, a kézikönyvek, a monográfiák, a könyvtár használatának képes-
ségét. (...)” [1]

Az 1978-as tantervünk alapján készült általános iskolai irodalmi olvasókönyvek
minden eddiginél gazdagabb szemelvényegyüttese zavarba ejtette a tanárokat, továbbá
könyvtárpedagógusainkat is. A feszített iramban, sürgetve elkészített tankönyvek szer-
zői szövegei több helyütt kidolgozatlanok, illetőleg címzett-tévesztettnek tűnnek.

Ha következetes elemzéssel vizsgáljuk az 5—8. osztályoknak írt olvasókönyvek
készég-, képességfejlesztő munkaformáit, megállapíthatjuk:

- a) a tanulói tevékenykedtetés egyenetlen;
- b) a könyvtárhasználatra szoktatás átgondolatlan, tervszerűtlen.

Eredményt adó, fejlődést garantáló összefogást kell sürgetnünk valamennyi iro-
dalmat tanító és könyvtárosi munkát ellátó kollégánk között. Csak így érhetjük el,
hogy *ne legyen*

hiányos növendékeink irodalmi műveltsége;
sivár gyermekeink szó- és írásbeli kifejezőkészsége;
gyenge batásfokú tanítványaink esztétikai fogékonysága;
alacsony szintű diákjaink szövegértő képessége.

Meggyőződés:

- a tanítási programot,
- a tanári magatartást,
- a foglalkozásvezetést,
- a tanítás-tanulás folyamatát érintő könyvtárhasználat az olvasás megszerettetését, az önművelési (benne az irodalomolvasási!) képesség fejlesztését eredményezheti.

Naponta átéljük: életünk minden percére információtömeg zúdul. Képesek vagyunk-e ezeket felfogni, értelmezni, befogadni? S tanítványaink? Alapozódik-e, illetőleg tovább épül-e műveltségük ebben az információrobbanásban? Igazi műveltség, felkészítés félműveltség vagy álműveltség jelenik-e meg az információ feldolgozásának kiemelt oldalán?

Hozzájárul-e (s milyen eredményességgel?) nevelő-oktató és képzőmunkánk az irodalomolvasás, benne az önművelési képesség permanens: tartós, folytonos, szakadatlan fejlesztéséhez, a tudatos, alkotó könyvtárhasználatához?

Irodalomtanításunk, könyvtárhasználatra szoktató eljárásrendszerünk műértő, igényes olvasókat tud-e nevelni?

Az általam fontosnak vélt kérdések további szaporítása helyett *Halász László* gondolataira irányítom a figyelmet:

„Az irodalmi mű olvasója... valamiféle szimbolikus burokba zárkózik, amelyben átadhatja magát az esztétikai áhítatnak, a mű által elindított érzései és az általuk gerjesztett képzleti képek, netán intuitív villanásai kivételes pillanatainak.” [2]

A tanuló ismereteket szerez, tanul, pedagógusai és könyvtárosai irányításával pedig (mindinkább önállósodva!) alkot, s képessé válik önmaga — remélhetőleg: igényes! — művelésére. Ebben a folyamatban, tehát az *önművelés*ben főszerepet kell az olvasásnak kapnia, ezzel együtt a könyvtárhasználatra nevelésnek is. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a tanulók teljesítménye nemcsak a képességektől, készségektől, jártasságoktól függ, hanem a *motiváció*któl is. Azokért az indítókokért, mozzanatokért, amelyek befolyásolják a gyermekek olvasási és könyvtárhasználati szokásának kialakulását, fejlődését, önállósodását, az iskola, a könyvtár és a család teheti a legtöbbet.

A gyermekek az életkörülményeik hatására (érelklödésüktől, igény szintjüktől, életcéltől ösztönözve) olvasnak. Hogy milyenek olvasási szokásaik, mikor, milyen arányban, mit olvasnak, sokféle válaszra indítja mind a pedagógusokat, mind a könyvtárosokat.

*Mándi Péter*nek az olvasás szokására vonatkozó mennyiségi adatai erősen figyelemre méltóak, mert immár két évtizedes távoból riasztanak, s nem alaptalanul! „A felnőtt lakosság 36,3%-a már csak évente 1-2 könyvet olvas el alkalmilag. A felnőttek csaknem 40%-a pedig sohasem olvas könyvet.” [3]

Az olvasás és a könyvtárhasználat szokásának megalapozásában, az olvasásra és a könyvtárhasználatra nevelésben a legjelentősebb tényező az iskola, továbbá a könyvtár. Az oktatás intenzívebbé tétele azonban nyomatékosan figyelemre méltó bennünket:

- a lehetőségek körütekintőbb számbavételére;
- tantárgy-pedagógiai kultúránk gazdagítására;
- az iskola és a könyvtár közösségeinek mozgósítására;
- a családok feladattudatának növelésére.

Összegezve: a korszerű, a radikálisan változó művelődési anyag feldolgozására, a fogékony, önművelésre képes gyermekeket-ifjakat kell nevelnünk!

Az önművelés és az olvasás (benne a könyvtárhasználat) kapcsolata lehet:

1. *közvetlenül segített*, amikor céltudatosan fejlesztjük, irányítjuk, ellenőrizzuk, pl.: tanórák, feleletek, kiselőadások, csoportmunkák, szakkörök stb.;

2. közvetetten segített, amikor a pedagógiai vezetés jelenléte áttett(ebb), az egyén az információk feldolgozásában, elsajátításában önvezérelt, pl.: önálló irodalomolvasás, rádióhallgatás, tv-, videonézés, egyéni tanulás, bibliográfiakészítés, katalóguskezelés stb.

Kosztolányi Dezső lírai vallomása — az író és az olvasó együttműködéséről — az irodalmi kommunikációt fejt ki:

„Azok a könyvek, melyek a könyvtárak polcain szunnyadnak, még nem készek, vázlatosak, magukban semmi értelmük. Ahhoz, hogy értelmet kapjanak, te kellesz, olvasó. Bármennyire is befejezett remekművek, csak utalások vannak bennük, célzások, ákombákomok, melyek pusztán egy másik lélekben ébrednek életre. A könyvet mindig ketten alkotják: az író, aki írta, s az olvasó, aki olvasta.” [4]

Azért tud részt venni ebben az alkotói folyamatban az olvasó, vagyis a befogadó, mert nemcsak elsajátító, változtató és alakító, hanem újrateremtő is.

A felső tagozatos gyermekek tulajdonképpen kezdő, gyakorlatban („mindenevő”) olvasók. Az irodalmi alkotáshoz a cselekményen keresztül közelítenek elsősorban. Az irodalomtanár és a könyvtárpedagógus alapvető feladata, hogy növendékeinek

a) az olvasási és könyvtárhasználati kultúráját (információfeldolgozó készségét), valamint

b) a művészi nyelvet értő képességét szüntelenül fejlessze.

Escarpit irodalomszociológiai könyvéből ismerhetjük ezt a hasonlatot:

„Az irodalom olyan, mint a palacpostán tengerbe dobott üzenet, mely nem tudni hol, és tegyük hozzá, nemigen tudni, hogy felbontásakor milyen fogadtatásban részesül.” [5]

Hogy értsék diákjaink az üzenetét, s partra is tudják irányítani a postát, sőt! a széljárás megismerésére is képesek legyenek, valóban szükséges:

1. az olvasásfejlesztő irodalomtanításban az alapozó funkciót erősíteni;
2. nevelő-oktató és képzőmunkánkat a hatékony olvasásfejlesztő irodalomtanításhoz intenzívebbé tenni;
3. a könyvtárhasználati készségeket fejleszteni az olvasási szokás (benne az önművelési igény) erőteljesebbé tétele érdekében,

mert egyébként a gyermekek irodalmi érdeklődésének, könyvtárszeretetének további — jelentős! — foglalkozásáról adhatunk hírt. [6]

A könyvtárhasználati ismeretek tematikáját *Sáráné Lukátsy Sarolta* osztályok szerinti bontásban dolgozta ki. [7] A könyvtári ismeretkörök az egyszerűtől a bonyolultabb ismeretszerzés felé, az általános tájékozódástól a szakmai ismeretszerzési módok, esetünkben a szépirodalomkutatás irányába vezetnek. A könyv-, könyvtárhasználati ismeretek:

1. köre: az általános tájékozódás;
2. köre: a könyv- és irodalomismeret;
3. köre: a tájékoztatási eszközök ismerete;
4. köre: a (szép)irodalomkutatás és módszereinek gyakorlása.

Bármelyik ismeretkört is nézzük, világos a követelmény, nevezetesen: meg kell ragadni minden alkalmat, hogy az iskola és a könyvtár a családdal együttműködve növelje a gyermekben a vágyat az önművelés igényére, az információk feldolgozására!

Az irodalom tanításához 1978-ban készült tanterv, majd az ennek alapján írt olvasókönyvek a következő könyv-, könyvtárhasználati fogalmakat tartalmazzák 5.-től a 8. osztályig egyszeri előfordulást véve figyelembe [8]:

ajánlás
alcím
alfejezet

állandó rovat
ALMANACHOK
ANTOLÓGIA

az újságírás műfajai:
hír, interjú, ismertetés, karcolat,
közlemény, riport, rovat, tárca,
tudósítás, vezércikk

BIBLIOGRÁFIA

címek
címszavak
címszó
ENCIKLOPÉDIA
enciklopédikus
évkönyv
fejezetek
fejezetcím
FOLYÓIRATOK
forrásmunka
fülszöveg
gyermekenciklopédia
gyermekfolyóirat
GYERMEKKÖNYVTÁR
gyermekújság
gyermekverskötet
GYŰJTEMÉNYES kiadás/
MUNKÁK
hátlap
írók
irodalmi folyóirat
sajtótermék
segédkönyv
szabadpolc
SZAKKATALÓGUS
szakkönyv
SZAKLEXIKONOK
széljegyzet
szerkesztő
SZÓTÁRAK
SZÓTÁRI JELÖLÉS
szövegyűjtemény
IRODALOMJEGYZÉK
ismertetés
jelek és rövidítések
kalendárium

katalógus
KÉZIKÖNYVEK
kézirat
kéziszótár
korrektor
költők
KÖNYVEK
KÖNYVISMERTETÉS
könyvkiadó
könyvkritika
KÖNYVTÁR
könyvtárhasználat
könyvtári ismeretek
KÖNYVTÁROS
KRITIKA
kritikai kiadás
LAPSZEMLEK
LEXIKONOK
mesegyűjtemény
mesekötetek
meséskönyvek
mondagyűjtemény
monográfiák
műfordító
művek
NAPILAP
napi sajtó
olvasó
PROSPEKTUSOK
ROVAT
tanulmány
tartalomjegyzék
tipográfus
tördelő
újságok
útikönyv
verses antológia
versfolyóirat
verseskötetek
ZSEBKÖNYVEK

Megjegyzés: a NAGYBETŰ-vel szedett fogalmak a tanterv követelményrendszeréből valók.
A többi a tanterv egyéb szövegfajtaiban, továbbá az olvasókönyvek szerzői szövegeiben találhatók.

A továbbiakban arról adok hírt, mit tettem eddig alkotó pedagógusként a könyv-,
könyvtárhasználati készség fejlesztéséért.

Az 5. osztályosoknak irodalmi tanulmányaikhoz írt munkatankönyvem 1. részének
címeül egy *Rónaszegi Miklóstól* való gondolatot választottam: „*A könyv... szórako-
zás és gyönyörűség.*” A kölcsönzés módjára, rendjére, idejére irányítom a gyermekek
figyelmét. Azt a tudatot kívánom megerősíteni bennük, hogy a könyvtár: jó barát-
unk. [9]

Rónaszegi Miklós Hogyan lettem olvasó? című vallomásértékű írásával indítok el
egy tanévkezdő beszélgetést, amelyben arról szólhatnak növendékeim: hogyan lettek
olvasóvá? Bemutathatják legkedvesebb olvasmányaikat, könyveiket, íróikat, költőiket.
Felidézzük a „könyv”-ről, a szótárakról és lexikonokról eddig tanultakat.

A „*Száll az ének szájrul szájra...*” című részben rendszeresen szerepel a könyv-
tárlátogatásra, a könyvek közötti búvárkodásra serkentő feladat. Íme néhány:

Gyűjtsetek mondákat tartalmazó köteteket! Olvassátok is ezeket! A számotokra
legkedvesebbek címét (írója nevét is) jegyezzétek le!

Szedjétek betűrendbe a könyvtárban található néprajzi témájú könyveket! Egyet-kettőt mutassatok be osztálytársaitoknak!

Tanítsatok egymásnak népi gyermekjátékokat! Ismeritek a „*Bújj, bújj, zöld ág...*” című kötetet? Ez a könyv a mondókáktól a társas népi gyermekjátékok légszebb, valamint mulatságos fajtájáig ívelve láttatja az évszázadokon keresztül formált játékkincsünket.

„*Az elragadtatással fogadott mű: Petőfi Sándor: János vitéz*” ez a címe a 3. résznek, ahol tudatosan növeltem a könyv- és könyvtárhasználattal foglalkozó feladatok számát.

Gyűjtsetek Petőfiről, Petőfivel kapcsolatos könyveket, képeket, rajzokat!

— Valószínűleg lesz közöttük, amelyik különösen kedves számotokra. Miért?

Mondjátok el!

— Rendezetek alkalmi kiállítást a gyűjteményből!

Állítsatok össze Petőfi Sándor költeményeiből verscsokrot! Segítséget adjuk az alábbi témaköröket:

A család *A barátság*

A szülőföld *Az évszakok*

A természet *A bűség*

Könyvkölcsönzéskor ne feledkezzetek el az íróink, költőnk levelezését tartalmazó gyűjteményről! Erdemes fellelőanyagok később is ezeket a köteteket.

Megismertétek a lexikonok, a szótárak szerkezetét, a bennük található rövidítéseket, jeleket. Keressétek a megfelelő helyen a következő szavakat!

butella nyakravaló

tarsoly közlegény

ikerfazék cimbora

béres rónaság

lakoma gulya

Itt olvasható ez a munkáltató fejezet is:

Könyvtári ismeretek: lexikonok, szótárak

A következő könyveket alapirodalomként is szokták emlegetni.

Új Magyar Lexikon, Biológiai Lexikon,

Magyar Irodalmi Lexikon, Helyesírási Tanácsadó Szótár,

Magyar—Orosz Szótár, Új Magyar Tájszótár, Magyar Értelmező Kéziszótár,

Világirodalmi Lexikon, Idegen Szavak Szótára, Ablak-zsiráf

a) Hol találjátok meg a könyvtárban ezeket a lexikonokat, szótárakat?

b) Miféle megkülönböztető jelzést alkalmaznak a köteteken?

c) Lapozzatok az összegyűjtött könyvekbe! A legkülönbözőbb jelekkel ismerkedhettek meg. Mit jelentenek a jelölések és a rövidítések?

d) Hogyan rendezték a szavakat?

e) Miben különbözik a címszó a többitől?

f) Mivel könnyítik meg az egyes szavak keresését?

g) Mi teszi áttekinthetőbbé az oldalakat?

A konkrét könyv- és könyvtárhasználatra, vagyis a lexikon-, valamint szótárkezelésre vonatkozó feladatlapokat a Módszertani Közlemények 1982. évi 4. számában a 239—242. oldalon adtuk közre Kovacsev Istvánné pedagógustársammal.

Az akkori dolgozatban rögzített néhány észrevétel ma is érvényes. Most csak a legfontosabbakat vegyük sorra!

1. A gyermekekkel a lexikonokban, szótárakban végzett önálló kutatásokat rendszeressé kell tenni!

2. Ebben az életkorban kerülendő a lexikonokból, szótárakból való hosszadalmas jegyzetelés. Olvassassák a feltárt szakanyagot, gyakorolják az elmondását! A kifejező-

készség alakításában, az élményszerzésben, továbbá az ismeretfeldolgozásban egyaránt hatásdúsító a gyakorlati könyvtárhasználat.

3. Legyünk következetesek a szakszókincs alkalmazásában, alkalmaztatásában!

Az 5. osztályosoknak írt munkatankönyvem 4. részének bevezető fejezete így foglalkozik a katalógussal:

VERSEK

ELBESZÉLÉSEK

REGÉNYEK

K Ö N Y V E K

„Nem fecskemódra kell átsurranni a könyvön. Meg is kell abban merülni.”

(Móra Ferenc)

Az idézett gondolatokat kapta útravalóul az édesapjától Móra Ferenc. Bizonyára ti is tudjátok, mert tapasztaltátok, hogy a könyvek sokféle titok hordozói. De ezeket csak akkor adják át olvasóiknak, ha figyelmesen, alaposan tanulmányozzátok a bennük foglaltakat. A kedves vagy töprengésre készítő részletekhez lapozzatok is vissza! Így lesz a tiétek igazándiból egy-egy szépirodalmi alkotás...

Kerestetek-e már egyedül könyvet a könyvtárban?

Hogyan találtatok rá?

Megállapíthatjuk:

Könyvtári kutatómunkánkat a KATALÓGUS segíti.

Hasonlítsátok össze a következő idézeteket!

katalógus (gör. 'megszámlálás'): tárgyaknak bizonyos rendszer szerint összeállított, azok nyilvántartását, megtalálását szolgáló jegyzéke. A *könyvtári* ~ rendszerint egymást betű- v. szakrendben követő cédulákból áll.
(Új magyar lexikon 4.)

katalógus fn -t, -ok, -a 1. (Tud.) Könyveknek, műtárgyaknak bizonyos rendszerbe (pl. szerzők szerint betűrendbe) foglalt jegyzéke. (...) (A magyar nyelv értelmező szótára III.)

katalógus (*catalogus*) gör. 1. áruknak, könyveknek, műtárgyaknak stb. megtalálását, számon tartását és kezelését elősegítő, bizonyos rendszer szerint összeállított jegyzék (...) (Idegen szavak kéziszótára)

Válaszoljatok!

a) Mit mutattak be az idézetek?

b) Melyek a kulcsszavak?

c) Fogalmazzátok meg: miért van szükség a katalógusra?

d) Mikor használjuk:

— a betűrendes katalógust;

— a szakkatalógust?

Hallottátok-e?

A katalóguscédula szerepe olyan, mint az iránytű.

A katalóguscédula a könyv személyi igazolványa.

Mit fejeznek ki ezek a gondolatok?

Vegyétek sorra, hogy mi olvasható le a katalóguscéduláról!

„Oh, ne mondjátok azt, hogy a Könyv ma nem kell,
hogy a Könyvnél több az Élet és az Ember:
mert a Könyv is Élet, és él, mint az ember —
így él: emberben könyv, s a Könyvben az Ember.”
(...)

(Babits Mihály: Ritmus a könyvről)

A versek, elbeszélések, regények, könyvek világába vezető munkatankönyvi fejezeteket irodalmi barangolással zárjuk: „Minden könyv felfedezés” címmel. A könyvtárhasználati fogalmakat itt is gyakorolhatjuk, pl. így:

Kata szorgalmasan olvasta Charles Dickens *Twist Olivér* című regényét. „Hogy boldogulsz a nevekkél?” — kérdeztem tőle. Nem szólt semmit, hanem felmutatott egy könyvet.

— Mit gondoltok, melyiket?

— Miért volt kéznél éppen az a könyv?

Zsóka kisdobos barátainak a könyvtárban tartott őrsi foglalkozást: Fekete Istvánról és Vukról, meg a többiekéről beszélgettek.

— Honnan tudhatták meg a gyerekek, hogy a könyvtárban mely Fekete István-kötetek találhatók?

— Segítsetek betűrendbe szedni az író általatok is ismert műveit!

A Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet jóvoltából az 1989–90. tanévre — a 7. osztályosok irodalmi tanulmányaihoz — megjelenő munkakönyvben is jelentős számú feladatot terveztem a könyvtári ismeretek gyakorlása érdekében. Ebben az évfolyamban a tudatos, belülről vezérelt könyvtárhasználatot fejleszthetjük. Ezt a célt szolgálják a következő feladatok [10]:

Elevenítsétek fel könyvtárhasználati ismereteiteket! Íme néhány „hívószó”:

a) lexikonok, szótárak, enciklopédiák;

b) katalógus, szakkatalógus.

Állítsatok össze egy olvasmányjegyzéket *Petőfi Sándorral* kapcsolatban, lehetőleg könnyen elérhető művekből!

Rendezzettek a reformkörü költők, írók köteteiből alkalmi könyvkiállítást! Beszélgetsetek a kiállított könyvek borítójáról, valamint könyvészeti adatairól!

Állítsatok össze egy-egy

a) tablót, irodalmi faliújságot;

b) rövid műsort;

c) forrásjegyzéket

az alábbi témakörökből!

A) Petőfi és a táj

B) Szabadság, szerelem

C) A nép nevében

D) „... törzsömnek élek...”

E) Költőbarátság a 19. században

Lexikonok, szótárak és szakkönyvek állnak rendelkezésetekre a könyvtárban. Segítségükkel újabb ismeretekhez juthattok. A szakszövegeket forrásmunkaként használjátok fel a következő feladatok megoldásához!

a) Elevenítsétek fel az elbeszélő költeményről tanultakat!

b) Mit jelent? *anekdota, anekdotikus; életkép, életképszerű; ironia, ironikus*

Melyek a megegyező vonások a következő műfajokban?

dal, óda, epigramma, életkép, ballada, elégia

a) Gyűjtsétek össze a különbségeket is!

b) Készítsétek műfajismertető beszámolót! Arról is essék szó, hogy melyik könyvet, illetőleg könyveket (lexikon, szótár stb.) használtátok fel!

Alkalmazzatok könyvtárhasználati ismereteiteket!

- a) Az alábbi szavak jelentését melyik könyvekből ismerhetitek meg?
pajta, szakajtó, zsup, petrence, perkál, ingváll, mezőbíró, ködmön
- b) A könyvcímek:
-

c) Számoljatok be megfigyeléseitekről!

Elevenítsétek fel az *elbeszélés* műfajról tanultakat! A következő könyveket forrásul is tekinthetitek ismereteitek felfrissítésére, kiegészítésére:

Kovács Endre—Szerdahelyi István: *Irodalomelméleti alapfogalmak*;

Szerdahelyi István—Zoltai Dénes: *Esztétikai kislexikon*

Miért az elbeszélés ((novella) műfajába soroljuk Mikszáth Kálmán *A néhai bárány* című műalkotását?

Nézzetek utána a könyvtárakban: kik írtak Ady Endréről? Jegyezzétek le a szerző nevét és a mű címét!

Részlet az Idegen szavak szótárából:

bibliográfia (*bibliographia*) gör 1. a könyvismeret tudománya, könyvészet 2. *tud* valamilyen kérdés tanulmányozásához adott v. felhasznált forrásmunkák jegyzéke 3. *tud* valamely tudományág, szakma területére tartozó, kisebb, nagyobb korszakot felölelő könyvek jegyzéke 4. *tud* könyvszemle; időszaki kiadványok rovata, amely rövid szemlét ad az újonnan megjelent könyvekről és jelentősebb tanulmányokról.

Állítsatok össze bibliográfiát „Hazádnak rendületlenül” címmel.

A feladat megoldásához (különösképpen) melyik pontot veszitek figyelembe a szótáridézetből?

Hogyan láttok munkához?

Vessétek össze az átalatok legjobbnak tartott irodalomjegyzékeket!

Ha versgyűjteményt szerkesztenétek „Magyar táj, magyar ecsettel” címmel, akkor az olvasott és értelmezett „nyugatos” művek közül melyeket helyeznétek el a kötetben?

Mutassátok be saját könyvtárakat!

Beszéljétek a könyvféleségekről!

Szóljatok arról is, hogyan rendezitek a könyveiteket!

Mit és miért ajánlotok elolvasásra könyvgyűjteményetekből?

A könyvtárhasználattal összefüggő fogalmak tanórai alkalmazása mellett fakultációs, szakköri alkalmak, továbbá vetélkedők is hozzájárulnak a magyartanár és a könyvtárpedagógus munkakapcsolatának elmélyítéséhez, eredményesebbé tételéhez.

Lássunk egy részletet a 7. osztályosok irodalomfakultációjához készült tanári kézikönyvből! [11]

„Minden könyv fölfedezés...” (Kosztolányi Dezső)

- a) A lexikonok, szótárak, kézikönyvek, monográfiák tudatos, gyakorlati kezelése, a könyvtár használata képességének erősítése.
- b) Végezzenek gyűjtő, rendszerező, értéktéremtő tevékenységet könyvtári ismereteik megszilárdítása, gazdagítása érdekében!
- c) Foglalkozásfélések: ismeretfelújító, ismeretbővítő, munkáltató, kirándulás, vetélkedő.
- d) Felhasznált szakirodalom: dr. Csabai Mária: *Könyvbarát szakkör az általános iskolában*; Cs. Nagy István: *A jövő olvasói*; Sáráné Lukátsy Sarolta: *A könyvtárhasználati ismeretek tematikája osztályok szerinti bontásban*. [7]
- e) Témák és feladatok:

A könyvtár szellemi műhely

Hogyan tájékozódjunk a könyvtárban?

A könyv részei

Feladatok: Ismerjétek meg szótár segítségével a *könyv, könyvtár, könyvtáros* ki-

fejezéseket! A könyv részéről tanultak segítségével készítsetek szöszedetet, majd rög-tönöztek kiselőadást a témából!

A könyvtár rendje

Gyakorolják a tájékozódást a katalóguscédulák között.

Feladatok: Értelmezzétek a katalóguscédulák jelzéseit! Oldjátok fel a rövidítéseket! Számoljátok be a könyvtári könyvek rendjéről! Melyik csoportba tartozó könyvek keltették fel az érdeklődéseket? Miért?

Tájékozódás a könyvtárban

Az olvasóterem

Böngészés a szabadpolcon

Feladatok: Miért igaz az a megállapítás, hogy a könyvtár lelke az olvasóterem? Készítsetek feljegyzéseket az olvasott könyvekről!

Az alapirodalom fajtái

A könyvtári segédeszközök használata

Feladatok: Idézzétek fel, mit tanultatok az általános és szaklexikonokról, enciklopédiákról, szótárakról! Értelmezzétek a *bibliográfia* és *antológia* kifejezéseket! Állítsatok össze versgyűjteményt az ősről! A leghangulatosabb költeményt ajánljátok elolvasásra!

A szakkatalógus használata

A megismert fogalmak alkalmazása, alkalmaztatása

Feladatok: Értelmezzétek az ETO mozaikszó felbontott változatát! Gyűjtsétek a tíz főosztályba sorolt tudományágakra legalább egy-egy példát! Ejtsétek helyesen a kiadványok címét!

A könyvek világában

A könyvtárban való eligazodás képességének továbbfejlesztése.

Feladatok: Ismerjétek meg a könyvtári betűrendbe sorolás alapját! Melyek a címléírás szabályai? Fejtsétek ki, mi a különbség a magyar nyelv óráján tanult betűrend és a könyvtári betűrend között! Ügyeljetek a hagyományos írásmód szerint írtak helyes kiejtésére!

A könyv útja az olvasóig

Nyomdaüzem meglátogatása

Feladatok: Tekintsétek át dr. Csabai Mária könyvének útmutatása alapján a könyv történelmi útját! Hogyan lesz a kéziratból könyv? — ezzel a címmel készítsétek élménybeszámolót! A nyomdában hallott, értelmezett szakkifejezéseket ejtsétek tisztán, érthetően, helyesen!

Az írás története

Az elmúlt foglalkozások játékos összefoglalása

Feladatok: Tanulmányozzátok át a Könyvvilág legutóbbi számát! Rendezzétek a tíz főosztály megfelelő csoportjába a műcímeket! Kéki Béla *Az írás története* című könyve felhasználásával szerkesszettek ismétlődő feladatokat! Bizonyítsátok a következő állítást: a borítólap információhordozó.

Keress! Kutass!

Könyvtári expedíció

Feladatok: Legyetek a könyvtárba érkezők segítségére, egyeztessétek a könyvkártyákat és a könyveket! A vizsahozott műveket rendezzétek el! Készítsétek antológiát *Allatvilág*, vagy *Mesterségek dicsérete* címmel! Állítsátok össze a bibliográfiát is! Gyakoroljátok az udvarias beszédet a könyvkölcsönzés alkalmával is! Rendezzettek csapatversenyt az antológiákba válogatott versekből! Melyek a versmondás legelemibb szabályai?

Vendégségben

A Kincskereső szerkesztőségének felkeresése

Az irodalmi folyóirat műhelytitkai: a lap múltja, jelene, törekvései

Feladatok: Készítsetek antológiát a Kincskereső számotokra legkedvesebb verseiből! Kis gyűjteményeteket ajándékozzátok a szerkesztőségnek! Mondjátok el, miről szeretnétek olvasni a jövőben!

„Kell a jó könyv!”

A könyvtári ismeretek gyakorlati alkalmazása

Feladatok: Mit jelentenek ezek az események számotokra: ünnepi könyvhét; gyermekkönyvhét; a költészet napja? Rendeztetek alkalmi „Könyvről könyvért” játékot! Alkalmazzátok a tanult könyv-, könyvtárhasználati ismereteket! A vetélkedő hevében is ügyeljete a helyes hangsúlyozásra, beszédetek tisztaságára! Állítsatok össze:

a) könyvjegyzéket *Barátság* címmel;

b) népköltészeti szójegyzéket;

c) „*Tiszta forrásból...*” címmel antológiát;

d) címjegyzéket legkedvesebb íróitok, költőitek népszerűsítésére;

e) olvasmányjegyzéket magatoknak és barátaitoknak a nyárra!

Az előzőekben arról szerettem volna hitet tenni, hogy a magyartanárok és a könyvtár dolgozói között rendkívül értékes, tartalmas munkakapcsolat létezik. Ennek a sokirányú együttműködésnek a középpontjában az olvasó gyermek, a könyv és a könyvtár iránt érdeklődő gyermek áll. Érte, személyiségének gyarapításáért, információfeldolgozó képességének egyre magasabb szintre emeléséért cselekszünk mi: magyartanárok és könyvtárpedagógusok. Ma is igaznak tartom Klebelsberg Kunó magyar királyi és közoktatásügyi miniszternek az Akadémia dísztermében 1929-ben elhangzott szavait: „A magyar társadalom legszelesebb rétegeihez oda kell vinnünk a könyvet s meg kell győznünk az olvasás hasznosságáról.”

Befejezésül egy fiatal, pályakezdő költő-tanár gondolataival jelzem: az olvasóvá nevelés újabb feladatokat ad nekünk: ha vállaljuk! *Török László* 1989-ben így köszöntötte a könyv ünnepi hetét:

„Író nem kerülhette meg, hogy ne fogalmazzon szállóigévé lett ars poeticát, költő, hogy ne boruljon le ódában, dalban, próbaversben a könyv szentsége előtt. Fenségüket, gondjukat, hitüket az olvasó hasonulása, gondja, hite, hadd merjem mondani: fensége teszi szervessé, igazivá. Tudunk írni, olvasni. Csakhogy ma már ez így kevés. A kötelesség automatizmusa, a teljesítmény hivalkodó, kilókra, méterekre, számokra hivatkozó üres nagyképűsége, légvár, veszélyesen omladékonny épület. Összetett, többszörös kódokat kell megfejtenie a ma élő olvasónak úgy, hogy jól megfogalmazható, megfogható tiszta értékek, világos erkölcsi példák minden jóra kész birtokosa legyen, ebben az agyonjelzőzött »mai világban«, a Krisztus utáni XX. század vége felé.” [12]

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] *Komár Pálné:* Irodalomtanterv 5—8. osztály. Budapest, OPI, 1978.
- [2] *Halász László:* Az olvasás: nyomozás és felfedezés. Budapest, Gondolat, 1983.
- [3] *Mándi Péter:* A könyv és közönsége. Budapest, Közgazdasági Könyvkiadó, 1968.
- [4] *Kosztolányi Dező:* Abécé a prózáról és a regényről. Budapest, Új Idők, 1928.
- [5] *Escarpit, R.:* Das Buch und der Leser. Köln-Opladen, Westdeutscher Verlag, 1961.
- [6] *H. Tóth István:* Olvasásfejlesztő irodalomtanítás (doktori értekezés). Szeged, 1988.
- [7] *Sárané Lukácsy Sarolta:* A könyvtárhasználati ismeretek tematikája osztályok szerinti bontásban. Szeged, Módszertani Közlemények, 1982. 5:312—317.
- [8] *H. Tóth István:* A megtanítás szolgálatában (Irodalom- és művészetelméleti fogalmak rendezése). Szeged, egyetemi szakdolgozat, 1986.
- [9] *H. Tóth István:* Munkatankönyv az 5. osztályosok irodalmi tanulmányaihoz (gépírat). 1989.
- [10] *H. Tóth István:* Munkatankönyv a 7. osztályosok irodalmi tanulmányaihoz. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet, 1989.
- [11] *H. Tóth István:* Irodalomfakultáció: 7. osztály (tanári kézikönyv). Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézet, 1989.
- [12] *Török László:* Az író és az olvasó ünnepe (ünnepi megnyitó — gépírat). Szabadszállás, 1989.